A.T. KEARNEY

Friedrich Schneider, Ph.D.

JOHANNES KEPLER UNIVERSITÄT LINZ | JKU

ПРОУЧВАНЕ СПОНСОРИРАНО ОТ

VISA

Сивата икономика в Европа

Как платежните системи помагат за справянето с нея?

VISA Европа

Основана през юли 2004 г., Visa Европа е членска организация, собственост на и функционираща чрез своите 4 000 европейски банки членове. През октомври 2007 г. Visa Европа стана независима от новото, оперираще в глобален мащаб дружество Visa Inc., придобивайки изключителен, неотменим и постоянен лиценз за Европа.

В Европа има над 390 милиона дебитни, кредитни и карти за бизнеса Visa. За период от 12 месеца до декември 2009 г. тези карти са използвани за извършването на покупки и за тегленето на пари в брой на стойност над 1.4 трилиона евро. 11.2% от плащанията в търговски обекти в Европа се извършват с карта Visa.

Като силно ангажирана Европейска платежна система Visa Европа е в състояние да отговаря бързо на специфичните пазарни нужди на Европейските банки и техните клиенти - картодържатели и търговци на дребно, и да постигне целта на Европейската комисия да създаде единен вътрешен пазар за плащания.

Картодържателите на Visa получават удобство, сигурност и ненадминат брой места за разплащане по цял свят. В допълнение към това Visa/PLUS е една от най-големите глобални мрежи за банкомати, която предлага достъп до пари в брой в местна валута в над 170 страни.

За повече информация посетете www.visaeurope.com.

Като спонсор на този доклад Visa Европа се въздържа от поемането на каквато и да е форма на отговорност по отношение на информацията, предоставена в него или придружаващи го презентации и дейности.

JOHANNES KEPLER UNIVERSITÄT LINZ | JKU

Д-р Фридрих Шнайдер

Д-р Шнайдер е един от водещите експерти по проблемите на сивата икономика. Публикувал е множество статии и книги, посветени на темата. В момента е професор по икономика и декан на Факултета по икономика в Johannes Kepler University, Линц, Австрия.

A.T. KEARNEY

A.T. Kearney

A.T. Kearney е глобална консултантска фирма в областта на стратегическото управление, която помага на клиентите си да постигат трайни резултати чрез комбинация от стратегически подходи и обединяващ стил на работа. От основаването си през 1926 г. фирмата се специализира в консултиране на висшите мениджърски екипи. Днес ние обслужваме едни от най-големите световни компании във всички водещи сектори на бизнеса и имаме специфичен опит в сферата на картовите разплащания. A.T. Kearney има представителство в 35 държави по света. 24 от офисите ни са в Европа.

Достигайки около 2 трилиона евро, размерът на сивата икономика в Европа е значителен – тя варира от 10% от брутния вътрешен продукт (БВП) на Великобритания и до почти 40% в някои страни от Централна и Източна Европа. Държавите и техните правителствата са формулирали ясни цели за намаляването на този „различен" пазар, но заради множеството бариери и предизвикателства, намирането на решение е трудна задача. Ново проучване изследва структурата и влиянието на сивата икономика и оценява ролята, която електронните разплащания могат да имат за нейното намаляване.

„Сивата икономика" – този неясен сектор на търговията включва легални дейности, които умишлено се укриват от държавните институции – е част от всекидневния живот почти навсякъде по света. Художник предлага своята творба на половин цена, като по този начин я продава извън легалния бизнес и избягва плащането на данък. Собственик на заведение продава чаша вино, но не декларира продажбата пред властите. Строителна компания не се отчита пред държавата, за да избегне покриването на регламентирана минимална надница и условията на труд, определени от закона.

Въпреки че точният размер на сивата икономика е труден за изчисляване, се смята, че в Европа тя достига до около 1,8 трилиона евро[1]. В Германия и Франция размерът ѝ е около 1/8 от официалния БВП. В развиващите се страни от Източна Европа като България, Латвия и Естония тя достига почти 40% от БВП. Докато световната икономика е в упадък вследствие на рецесията, все повече хора могат да се поддадат на изкушението да работят извън нормалните, установени от закона, правила. Поради тази причина е важно да се разбере сивата икономика и нейните положителни и отрицателни ефекти върху обществото и държавата. Само така страните могат да вземат правилните мерки, за да намалят загубите си, да предпазят работната си сила и да осигурят по-добри условия на своите граждани.

В този контекст A.T. Kearney и д-р Фридрих Шнайдер, професор по икономика и председател на департамент „Икономика" на Университета Johannes Kepler в Линц, Австрия проведоха проучване върху структурата на сивата икономика в Европа и идентифицираха мерки за нейното намаляване. Д-р Шнайдер раздели сивата икономика на 17 индустриални сектора в пет европейски страни (вижте методологията на изследването на стр. 2). A.T. Kearney анализира данните, оцени решенията, използвани в страни от цял свят, и проучи кои подсектори на индустрията могат да спечелят най-много от употребата на електронни системи за разплащания, за да се намали размера и влиянието на сивата икономика.

Този документ съдържа най-важните резултати от проучването.

[1] Д-р Фридрих Шнайдер. *„Сиви икономики и корупция в целия свят: Нови прогнози за 145 страни."* Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal, *Vol. 1, 2007-9. Изчисленията включват 27-те страни-членки на Европейския съюз (без Кипър, Люксембург и Малта, за които няма достъпни данни за сивата икономика) плюс Хърватска, Норвегия, Швейцария и Турция.*

Размерът на сивата икономика

Сивата икономика е сфера на легални бизнес дейности, които се извършват извън установената законова рамка. Тя не включва нелегални и престъпни дейности като продажба на наркотици, контрабанда, пране на пари или финансови злоупотреби. В нея не се включва и дейността на организации, за които не се изисква регистрация по търговския закон. Графика 1 показва обхвата на сивата икономика в страните от Европейския съюз като размер и процент от БВП. Германия, Италия и Франция са отговорни за около половината сива икономика в Европа. В Източна

За проучването

Измерването на сивата икономика е сложен процес и обясняването на всички подходи към нея може да запълни учебник. Поради тази причина следващите пояснения са кратък поглед върху методите, използвани в това проучване за изследване на сивата икономика в петте избрани страни.

Директен. Анализирана е публично достъпна информация за сивата икономика - например данни, събрани от анонимни проучвания. Изследователите са установили изключителна честност в анкетираните лица, които споделят важни детайли за сивата икономика.

Индиректен. Макроикономически показатели за реалната икономика са използвани за откриване на ефекта от сивата икономика, въпреки че подобни данни често страдат от систематични грешки. Този подход включва несъответствия между статистиката за националния разход и приход, различия между официалните и реалните данни за пазара на труда, статистика за транзакциите и търсенето на валута и сравнение на консумацията на електроенергия с капацитета на реалната икономика.

Примерни или латентни прогнози. Статистическа техника, наречена MIMIC (множество индикатори, множество причини - multiple indicators, multiple causes), е използвана, за да се създаде структурен модел за сивата икономика и за да се изследват взаимоотношенията между тази икономика и няколко въздействащи фактора – например споделеното директно облагане с данък или нивото на социални осигуровки. Моделът се състои от наблюдавани и ненаблюдавани променливи и специфични казусни взаимоотношения между ненаблюдаваните променливи.

Разбивка на индустриални сектори. Проучването разделя сивата икономика по сегменти в индустриите, за да може да ги сравни с официалната икономика. Това е доста трудно, защото европейската икономика има различна класификация на индустриите от тази, използвана във въпросниците. Като резултат в някои случаи изследователите са принудени да използват тяхната собствена преценка за разделянето на индустриите, а някои дейности като забавление и домашни услуги не намират място в официалните категории.
Тъй като няма официално разделение на БВП по индустриални сектори, изследователите използват брутна добавена стойност, което е стойността на стоките или услугите минус направените разходи за тяхното производство. Разликата между БДС и БВП е основно в третирането на данъците и субсидиите за продукти и услуги.

Описаният по-долу тристепенен подход е използван, за да се оценят областите, в които е най-вероятно сивата икономика да бъде намалена с въвеждането на електронни разплащания:

Анализ по страна. Избрани са пет страни със сходни нива на сивата икономика (Германия, Италия, Испания, Полша и Турция), която в последствие, спрямо нашето проучване и въпросници, е разделена на 17 сектора. Сравнението на недекларирания труд с недекларирани доходи е базирано на наша собствена преценка.

Секторен анализ. Избрани са трите сектора с най-голям дял на недекларирани продажби, базирано на нашите изчисления. Те от своя страна са разделени на 30 подсектора според официалните категории. Тъй като детайлни въпросници не са налични за всяка подкатегория, за да се достигне до логични предположения е използвана информация за подсекторите на индустрията и преценката на изследователите.

Области на възможности. Идентифицирани са най-обещаващите подсектори за приложение на електронни разплащания. За тази цел са анализирани предполагаемите нива на сива икономика (базирани на секторния анализ), размерът на подсекторите и потенциалното влияние на платежните системи (осигурени от броя на ниските по стойност плащания, моментното разпространение на електронните разплащания, удобството им, маржовете на печалба и дела на недекларирания труд).

Европа, където са по-слабо развитите страни, сивата икономика е доста по-голяма като размер от официалната икономика – за разлика от това, което се наблюдава в Западна Европа. Например в Турция, чийто БВП е 439 млрд. евро, сивата икономика е около 143 млрд. евро.

Проучването разглежда задълбочено структурата, размера и ефектите от сивата икономика в пет страни, избрани заради тяхната различна култура и степен на развитие: Германия, Италия, Испания, Полша и Турция. За разлика от съществуващите проучвания, настоящото прилага и научен анализ на сивата икономика в широка група сектори на индустрията. То анализира и разглежда разнообразни решения, предложени и осъществени от различните държави, и проучва ролята, която електронните разплащания могат да имат за намаляване на сивата икономика. Освен това всяка индустрия е разделена на подкатегории и е изследвана, за да се установи коя зона би била най-обещаваща за въвеждането на електронни разплащания.

Сивата икономика може да се раздели на две части. Изследването установява, че около 2/3 от нея са недекларирал труд, при който работниците и бизнесът не декларират въобще трудовите възнаграждения пред държавата, за да избегнат облагането с данъци или документацията. Останалата 1/3 идва от непълното деклариране на приходите от страна на бизнеса.

Графика 1

Съотношение между сивата икономика и общия БВП

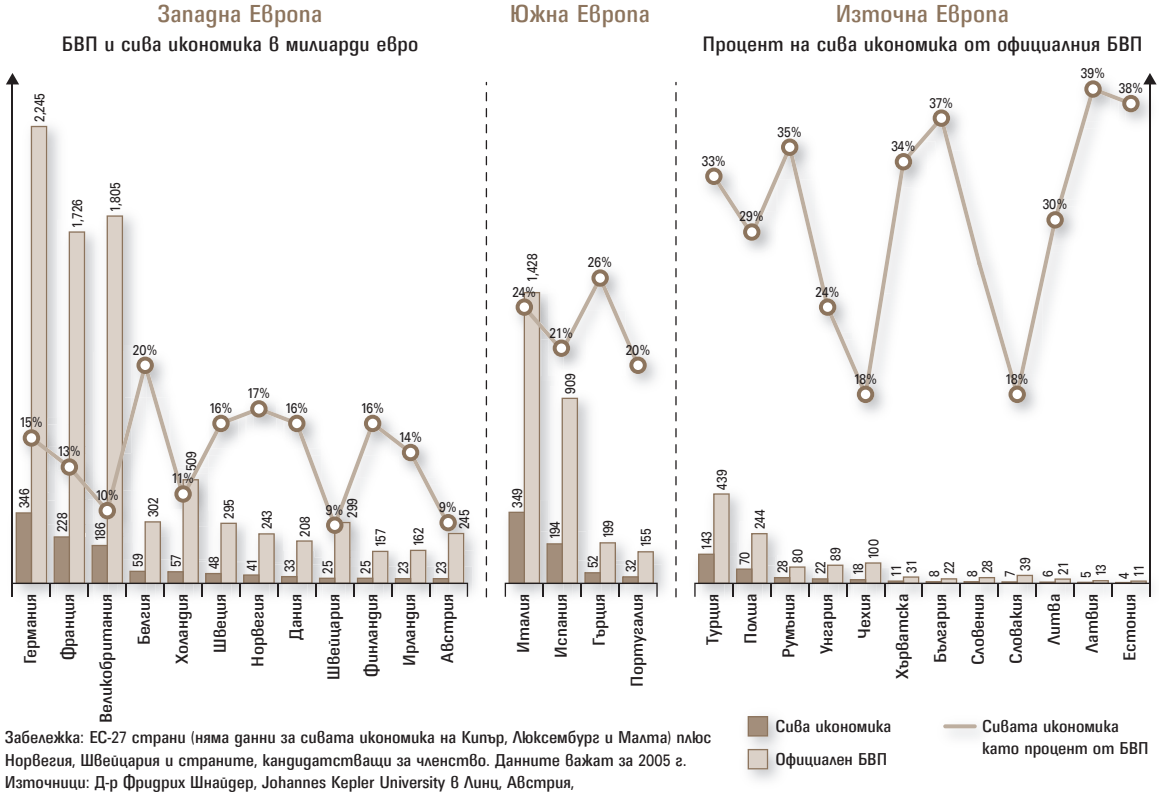

Забележка: ЕС-27 страни (няма данни за сивата икономика на Кипър, Люксембург и Малта) плюс Норвегия, Швейцария и страните, кандидатстващи за членство. Данните важат за 2005 г.
Източници: Д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия, анализът е направен от A.T. Kearney

Това явление се среща най-вече при търговски дейности, основани на разплащания в брой – малки магазинчета, барове, таксиметрови превози, при които се декларират само част от приходите, за да се избегне данъчното бреме.

Съотношението недекларирани труд и недекларирани реални приходи е само предположение, тъй като не съществуват точни данни, за да се стигне до научно заключение. Недекларирането на труд е често срещано явление в Европа. Например проведено в България проучване заключи, че 48% от работещите получават част от заплатите си в брой, неофициално, за да се избегне облагане с данък. Това струва на страната милиарди евро годишно. Втората част – недекларирането на реалните приходи – се наблюдава при бизнеса, в който се работи предимно с пари в брой и с малко документация – например собственик на заведение, който взима пари за питие и впоследствие не ги отчита в оборота.

Какво се крие в „сенките"

Когато обсъждаме факторите, които движат сивата икономика, е важно да разберем точно кой има

На какво се дължи сивата икономика?

Има четири основни фактора, които влияят на размера и обхвата на сивата икономика във всяка една държава.

Спестявания. Когато работят извън реалната икономика, участниците могат да избегнат плащането на данъци, покриването на трудови изисквания и документация. Цифрите от проведеното проучване показват силна корелация между данъчната тежест и размера на сивата икономика. Спестяването на пари привлича хората към тази, друга икономика, особено в ситуация на рецесия.

Липса на „гузна съвест". На сивата икономика се гледа като на нормална част от правенето на бизнес. Този възглед е широко разпространен на местата, където доверието в държавните институции и социалното осигуряване е ниско, както е случаят в някои страни от Източна Европа. Също така ползите от сивата икономика са мигновени, докато социалните придобивки обикновено са индиректни, колективни или отложени във времето.

Лесно участие. Плащането в брой прави лесно недекларирането на свършената работа. Тъй като кешовите плащания не могат да бъдат проследени, те се използват за недекларирани труд и недекларирани приходи. Това, съчетано с повечето свободно време в европейските страни напоследък, прави възможно за европейците да работят извънредно.

Малък риск от разкриване. Участието в сивата икономика не е легално, но шансът да бъдеш заловен е малък и колкото по-малки са наказанията, толкова повече хора смятат, че рискът си струва.

Графика: Колкото по-голяма е данъчната и социално-осигурителната тежест в страната, толкова по-голям е процентът на сива икономика

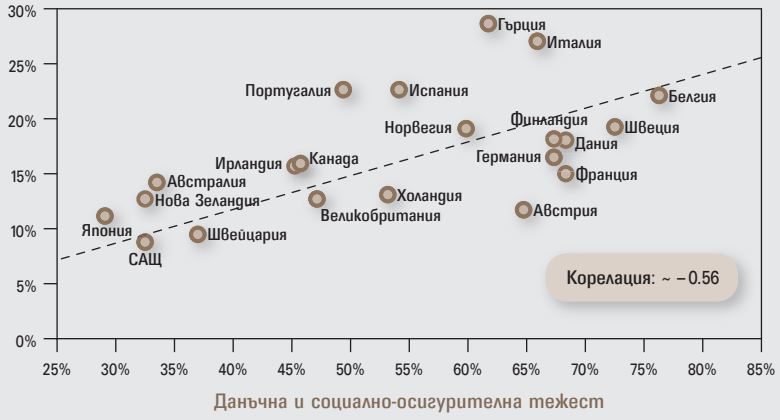

Забележка: Размерът на сивата икономика е изчислен с MIMIC и метода за търсене на валута. Общата данъчна и социално-осигурителна тежест са изчислени от средната работна заплата (включително осигуровките, платени от работодателя) плюс ДДС.
Източници: OECD, Paris, 2003; Schneider, 2003; и Enste (2003) със собствени изчисления; д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия; анализът е направен от A.T. Kearney

полза от подобни транзакции. В някои случаи ползите са споделени между плащащия и приемащия плащането (вижте карето: На какво се дължи сивата икономика?). Типичен пример е търговец, който неофициално предлага 50% намаление на клиент - клиентът спестява пари от сделката, търговецът спестява пари от данъци. Недекларираната работа е трудна за изчисляване, тъй като е в интерес и на двете страни да остане скрита. В други случаи само едната страна е облагодетелствана – обикновено това е страната, приемаща плащането. Собственикът на бар, който не отчита продажбата на бира, и въпреки това я продава на клиента на обявената й цена.

Част от трудностите за изкореняване на сивата икономика идват именно от двойствената й роля в обществото. Тя със сигурност обаче има много негативни ефекти. Например, държавите губят приходи от данъци и социални осигуровки. Освен това държавните изисквания, правилата за осигуряване и другите регулации не могат да бъдат наложени извън официалната икономика. Сивата икономика насърчава и определен вид поведение, което има негативно влияние върху обществото: от една страна, неравна конкуренция, в която „сивите" услуги са значително поевтини от тези, предлагани в официалната икономика, а от друга - нагласата на „пътник без билет", когато гражданите използват официалните социални продобивки, без да плащат за тях.

Някои от тези негативи предизвикват други позитивни фактори, поне в условията на недекларирана работа. Например повечето от средствата от сивата икономика облагодетелстват икономиката като цяло. Изследването показва, че около 2/3 от приходите от сивата икономика са похарчени в официалната икономика, което подпомага националния икономически ръст и акумулира данък добавена стойност, което наваксва поне част от изгубените приходи. Освен това, много от услугите, които се предлагат в сектора на сивата икономика, най-вероятно ще изчезнат, ако бъдат принудени да съществуват в официалната икономика. В действителност, според наскоро проведено проучване в Германия повече от 2/3 от услугите, предлагани в сивата икономика, биха изчезнали или биха били извършвани от самите клиенти[2].

Заради тези положителни фактори е трудно да се определи точната цена на сивата икономика за официалната икономика на дадена страна. При всеки случай сивата икономика е голяма и не може да бъде игнорирана от нито едно правителство, особено във време на икономическа криза. Промяната на средата, така че хората да бъдат по-малко склонни да участват в сивата икономика, е важна и достижима цел.

Търсене на решения

За това проучване ние интервюирахме повече от 20 институции в Европа, включително министерства на финансите, агенции за събиране на данъци и лидери на бизнес асоциации, за да можем да установим какви мерки са взети за ограничаване на сивата икономика[3]. Събрахме широка база данни от мерки, общо 75, включително 51 от Европа[4].

Разкритията показват, че повечето лидери се фокусират предимно върху справянето с недекларирания труд и върху създаването на съответните за това закони и наказания. Голяма част от останалите мерки са фокусирани върху данъчни измами – престъпление, което не се счита за част от сивата икономика, но със сигурност е свързано с нея. Широкият спектър от законови мерки може да се обобщи в две категории – негативни и позитивни[5].

[2] *Фридрих Шнайдер. "Shadow Economies Around the World: What Do We Really Know?"* European Journal of Political Economy, *брой. 21/3, септември 2005 г., стр.. 598-642;*

[3] *Интервютата са направени през септември 2008 г. по телефона или лично с интервюиращ.*

[4] *Базата данни включва набор от мерки, събрани от European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound: http://www.eurofound.europa.eu/areas/labourmarket/tackling/search.php), the European Industrial Relations Observatory и от проучвания на Европейската комисия, включително "Undeclared Work in an Enlarged Union"от 2004 г.*

[5] *Eurofound, 2008. Tackling Undeclared Work in the European Union. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.*

Негативни мерки. Нови регулации, контрол и наказания с цел ограничаване на сивата икономика със силата на закона се считат за негативни мерки. Те включват карти за идентификация на заетите в сектора на строителството, задължително използване на електронни разплащания, посещения на място от представители на местните власти или данъчни проверки от инспектори. Тези мерки, заради характера си, са непопулярни и успехът им зависи от надежден и постоянен контрол на тяхното спазване и строги наказания.

Пример за подобна законова мярка е приетият в Италия през 2006 г. „Декрето Берсани", който налага строги наказания за участниците в сивата икономика. Според този закон търговец, който не издаде касова бележка три пъти в период от пет години, се изпраща в затвора. Строителни обекти могат да бъдат спрени, ако държавните инспектори открият несъответствия в трудовите договори. Използването на пари в брой за плащане на професионални услуги на стойност по-голяма от 100 евро е незаконна. Изискването на касова бележка от търговците, съчетано с останалите мерки, донася 7.8 млрд. евро допълнителни приходи на правителството през 2007 г.

По-общоприетите мерки включват парични глоби и загуба на социални придобивки за участниците в сивата икономика. Например в Швеция безработен човек, който е заловен да работи без договор, губи своите помощи.

Позитивни мерки (индиректни и директни). Те се смятат за едни от най-силните мерки за намаляване на сивата икономика. Такива са, например, промените в данъчната система и осигуряването – с цел тяхното

Графика 2

Колкото по-развити са електронните разплащания в една страна, толкова по-малка е сивата икономика

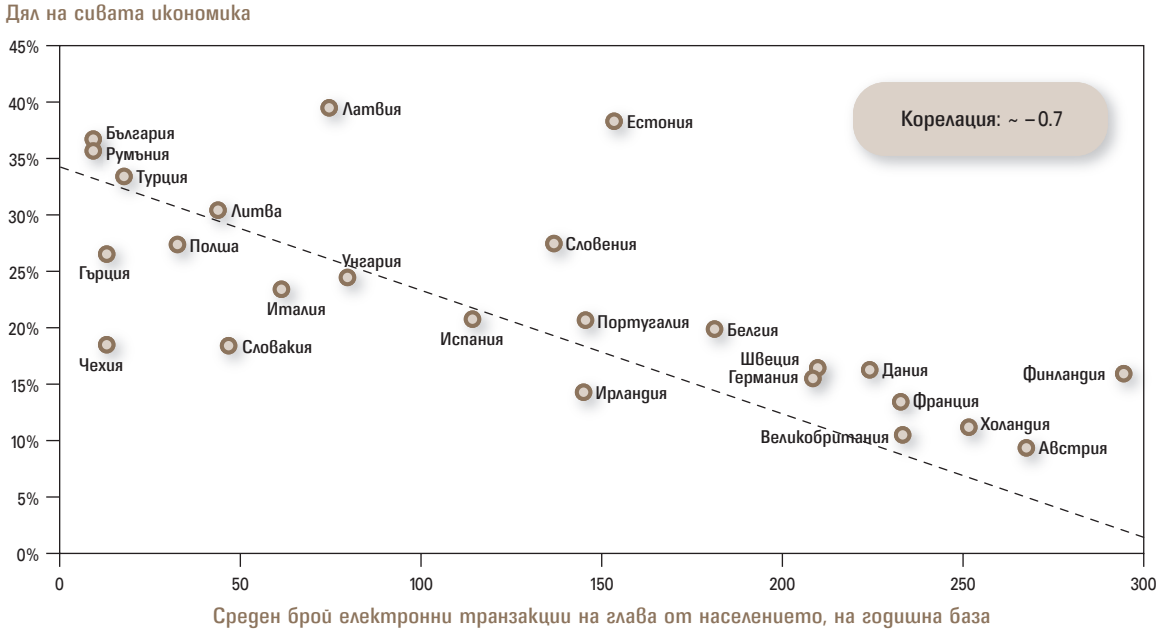

Забележка: ЕС-27 страни (няма данни за Кипър, Люксембург и Малта) плюс Турция
Източници: д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия; анализът е направен от A.T. Kearney

опростяване, а в някой случаи намаляването на тяхната тежест. В Германия, например, правителството извърши реформа „мини заетост", която опрости бюрокрацията и данъчните изисквания. Целта и е да насърчи ниско платените работници, като домашни прислужници, да се включат в официалната икономика. Испания намали данъците и осигурителните вноски, за да убеди неплащащите данъци да започнат да го правят. Някои страни използват директни стимули, за да насърчат участието в официалната икономика. В Белгия е въведена система с ваучери, които се предлагат на извършващите надомна работа, както и намаляване на данък добавена стойност за тези, които използват картови разплащания.

В някои страни подобряването на комуникацията между държавата и гражданите също може да помогне. В Дания, например, държавата спонсорира маркетингова кампания, която цели да илюстрира цената на сивата икономика за гражданите. Кампанията задава въпроса „Какво ще стане, ако всички работим без договор?" и показва вредите, предизвикани от неплатени данъци, които касаят и младото население. Подобни кампании могат да имат по-слабо влияние в страните, където сивата икономика се смята за неотменна част от правенето на бизнес.

Повечето от интервюираните лидери виждат ограничителните мерки като пречка да се измери сивата икономика и ефекта от инициативите за нейното намаляване. Въпреки това измерването може да бъде уклончиво. Осезаеми резултати могат да се наблюдават само при 10% от действията на държавата – или защото нейните действия са проведени твърде скоро, или защото самата тя е играла съществена роля в процеса.

Графика 3

Концентрация на сива икономика по индустрии

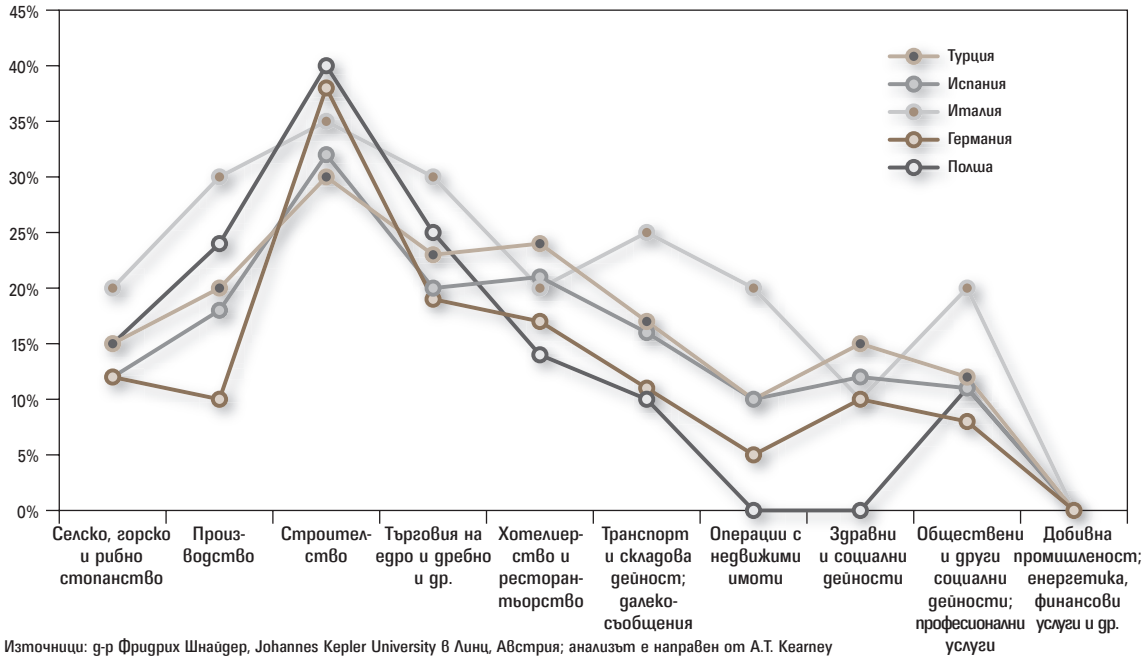

Източници: д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия; анализът е направен от A.T. Kearney

Нашето проучване разкрива, че за справянето с недекларирането на приходи не се взимат почти никакви мерки в Европа. Всъщност от оценяваните 66 мерки за намаляване на сивата икономика в Европа едва 15% са насочени към недекларирането на приходи, а още по-малко обръщат внимание на увеличението на електронните разплащания.

Свят на електронни разплащания

Парите в брой са може би най-важният фактор за съществуването на сива икономика. Те са лесни за употреба и трудни за проследяване и отчитане. Например, собственик на заведение или таксиметров шофьор, които работят предимно с пари в брой, могат лесно да скрият част от своя оборот от държавата. Поради тази причина употребата на системи за електронни разплащания прави доста по-трудно участието в сивата икономика. При тези разплащания винаги има документ за транзакцията и те могат да бъдат проследени.

Всъщност, както е показано на графика 2, стр. 6, има ясна връзка между разпространението на електронните разплащания в една страна и нейната сива икономика. В страните с високи нива на електронни разплащания като Великобритания и Холандия размерът на сивата икономика е малък, за разлика от тези с ниска употреба на електронните разплащания, като България и Румъния. При разглеждане на използваните от страните мерки за намаляване на „сивите" транзакции проучването установи, че електронните разплащания са се доказали като ефективна техника за постигане на осезаеми резултати. Например, мексиканското правителство създаде специален фонд, който да подпомага закупуването на ПОС терминали от малките търговци. Колумбия и Аржентина въведоха отстъпки от данък печалба за продажбите, извършени с разплащателни карти. Няколко страни, включително Русия, Великобритания и Сингапур започнаха да извършват държавните си плащания само по електронен път. Междувременно, за разлика от Италия, където закона „Декрето Берсани" наложи широката употреба на електроните разплащания, повечето от останалите Европейски страни все още не са въвели подобни мерки.

Графика 4

Сивата икономика по сектори в петте задълбочено изследвани страни

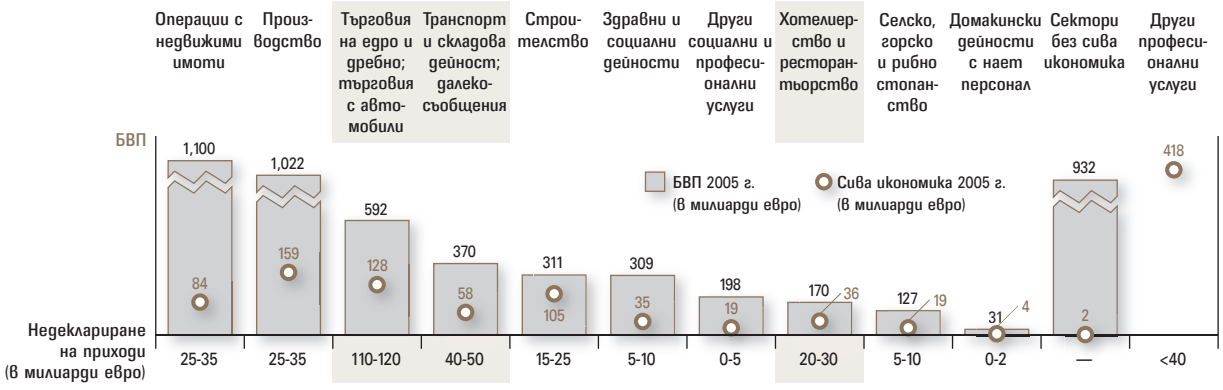

Забележка: Сива икономика, която не може да се причисли към определен сектор: развлечение, масажи, проституция, услуги за домакинства и други.
Разходите за материали са ~30% от сегмента, те включват както нови, така и стоки и материали втора употреба, и могат да бъдат отчетени в официалния и в неофициалния БВП.
Източници: д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия; анализът е направен от A.T. Kearney

Най-уязвимите индустрии

Изследването предполага, че едни и същи индустрии или стоят далеч от сивата икономика или са особено податливи да бъдат част от нея (вижте графика 3 на стр. 7). В 5-те изследвани страни, четири индустрии – недвижими имоти, комунални услуги, здравеопазване и финансови услуги имат най-малък процент на сива икономика. Това е защото те или са силно регулирани, или следени от държавните органи, или разчитат на редовни договори с клиентите си.

За разлика от тях, в строителството сивата икономика е с най-голям процент, в сравнение с който и да било друг сектор, като съставя поне 30% от общия процент на всички пет страни. Той е следван от производството, търговията, хотелите и ресторантите (вижте графика 4). Няколко фактора влияят на сивата икономика в тези бизнеси. Единият е традиционно високото ниво на недекларирание на труд, особено при строителството, където обикновено има културен навик за тази практика, особено що се отнася до работа с подизпълнители. Друг фактор е големият брой на малки кешови транзакции – таксиметрови шофьори, нощувка в хотел, заведения за бързо хранене и т.н. Във всеки случай малките предприемачи могат доста лесно да избегнат облагането с данък, като търгуват основно в брой.

За подготовката на по-детайлен анализ избрахме три индустрии: търговия на едро и дребно, търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, съхраняване и комуникации; хотели и ресторанти. Те генерират приблизително от 20 до 25% от сивата икономика и са избрани заради високия ръст на недекларирание на продажби, както при разплащания между търговци, така и между търговец и клиент (вижте графика 5). Освен това тези индустрии са с различен ръст на сивата икономика и работят в различни среди. Например транспортът и комуникациите включват пощи, телекомуникационни оператори и въздухопла-

Графика 5

Недекларирането на приходи като дял от сивата икономика, по сектори

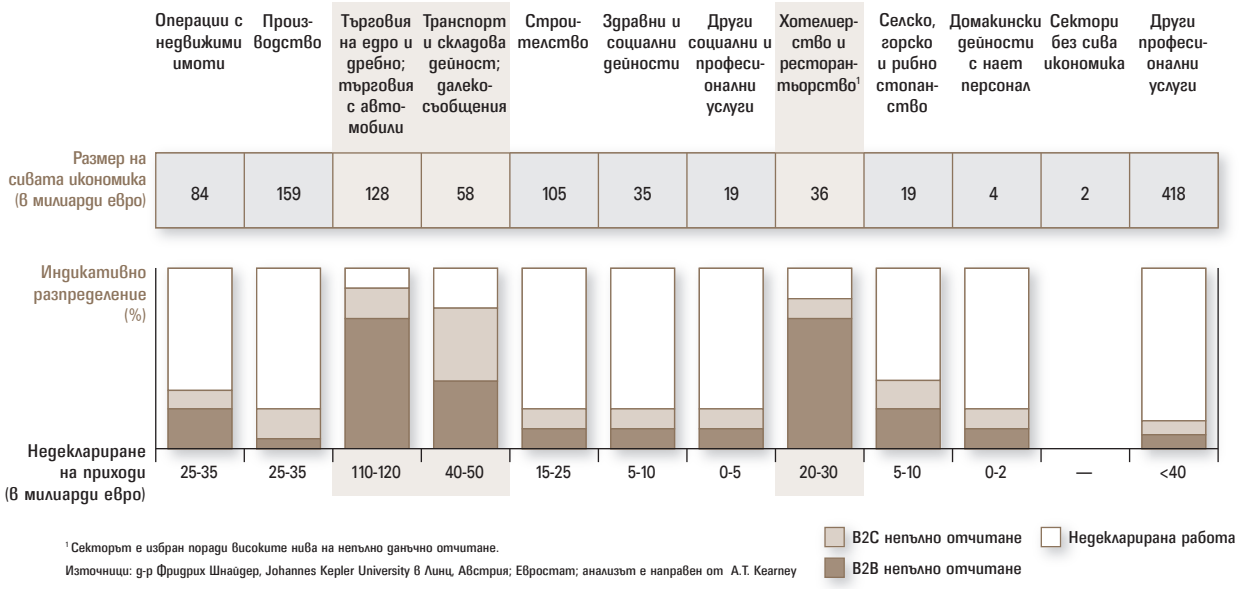

[1] Секторът е избран поради високите нива на непълно данъчно отчитане.

Източници: д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия; Евростат; анализът е направен от A.T. Kearney

ване (всички са силно регулирани с малък процент сива икономика) и таксиметрови услуги (нерегулирани и основно работещи с кеш).

Ползите от електронните разплащания

Анализът се фокусира върху тези три индустрии, за да определи кои сектори могат да спечелят най-много от употребата на електронни разплащания. Сравнени са два фактора: размерът на сивата икономика в съответната индустрия и потенциалът за въвеждане на системи за електронни разплащания. За последния ние разглеждаме, освен другите фактори, сегашното състояние на платежните системи и увереността в тяхната употреба.

Според тези критерии изследването определи секторите, в които електронните разплащания биха били от най-голяма помощ за справяне със сивата икономика (вижте графика 6). Тези сектори (във всички пет страни) включват коли и части за коли, не специализирани търговски обекти, ресторанти и барове, хранене и транспорт (като таксиметрови услуги и автобусен превоз). Ние открихме и някои други сектори, които са подходящи за въвеждане на електронни разплащания, предимно на местно ниво: в Полша - търговия на дребно с лекарства; в Турция - търговия с бензин; в Италия и Испания – т.нар. low-cost хотели. Ако обхванат тези сектори, държавите могат да намалят сивата икономика с 50%. Има множество причини за въвеждането на електронни разплащания, дори и в малкия бизнес. Платежните технологии вече са силно развити в по-голямата част от обществото чрез кредитни и дебитни карти. Директни дебитни сметки също са широко разпространена и приета форма на разплащане. Преносимите ПОС терминали предлагат бързи онлайн транзакции. Чип технологията позволява бързо приключване на картовата тран-

Графика 6

Сектори, в които електронните разплащания могат да окажат добър ефект

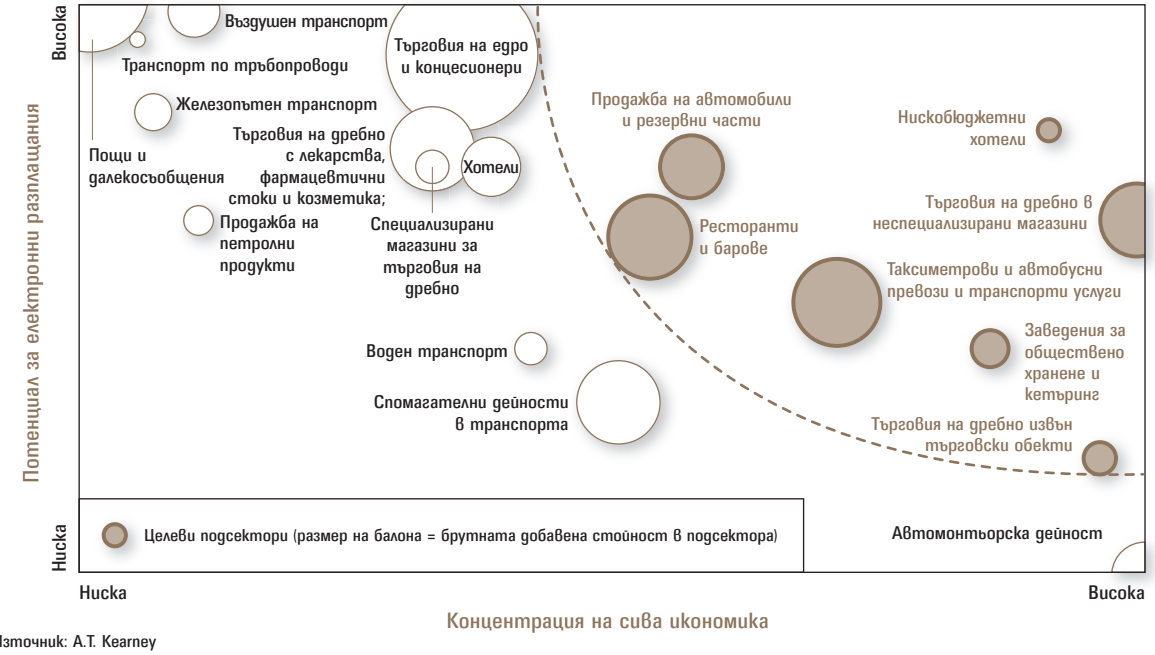

Източник: A.T. Kearney

закция. Онлайн и мобилното банкиране предлагат достъп до последната информация за направените транзакции, баланс на сметката и извлечения, както и бързи разплащания като цяло.

Зони на действие

За да се увеличи употребата на електронни разплащания, трябва да се обърне внимание на два фактора: широкото разпространение на банкови услуги и изместването на парите в брой. За клиентите, които нямат банкови сметки или кредитни карти, кешът е единственият начин за плащане. Затова осигуряването на нови възможности за независими банкови сметки, като предплатени карти например, е добро краткосрочно действие за намаляване на употребата на кеш. Вторият фактор – изместването на парите в брой, е по-сложен и заради това изисква координация и контрол от всички участващи страни. Държавите трябват да са водещи в това усилие, като правят повече плащания чрез карти – на осигуровките, например. Кредитните и дебитните карти трябва да се превърнат в широко разпространено средство за разплащане в различните сектори, особено в тези на заведенията и таксиметровите услуги, където картите не са традиционно използвани. Малки плащания до 10 евро или по-малко, при които днес преобладава кеша, трябва бавно да преминават към електронни разплащания. Преимуществото на по-бързите безконтактни плащания ще изиграе роля за ускоряване употребата на карти за плащане на покупки с ниска стойност. Наистина в дългосрочен план електронните разплащания ще се увеличат при транзакциите от човек на човек.

Графика 7 показва мерките, които насърчават електронните разплащания и намаляват използването на кеш в развитите икономики. Южна Корея например в момента разширява програмите си за електронни разплащания, като предлага стимули и

Графика 7

Предложени правителствени мерки за стимулиране на електронните разплащания

Мярка	Страни, прилагащи мярката	Подходяща за...	
		Развиващи се страни	Развити страни
Въвеждане на по-ниски ставки на данък добавена стойност (ДДС) за картови разплащания	Колумбия, Аржентина, Южна Корея	Възможна мярка	Не
Финансиране и подпомагане на инсталирането на нови терминали за електронни разплащания	Мексико, Италия, Южна Корея	Да	Не
Ограничаване на разплащанията в брой за определени сегменти	Италия (в етап на планиране)	Да	Да
Поощряване на употребата на разплащателни карти	Южна Корея, Мексико, Италия	Не	Да
Развитие на технологиите за плащания с ниска стойност (LVP) и за безконтактни плащания – „война срещу кеша"	Холандия (LVP инициатива), Италия	Възможна мярка	Да
Насърчаване на предплатените карти с цел увеличаване употребата на банкови услуги	Потенциалът все още не е използван	Да	Не
Извършване на държавните плащания по електронен път или с карти	Русия (карти за разплащания), Италия (предплатени карти за социални помощи)	Да	Да

Източник: A.T. Kearney

извършва всички държавни плащания по електронен път. Между 1998 г. и 2002 г. употребата на електронни разплащания помага на Южна Корея да увеличи приходите си от данъци от 46 милиарда до 76 милиарда долара. Това дава тласък на други програми за електронни разплащания, включително за управление на разходи, за изследване и развитие, осигуряване на гориво и данъчни облекчения на граждани в неравностойно положение и изплащане на помощи и субсидии на превозвачи на стоки. Освен това с повишаване на ефективността, разходите за тези програми са намалели с 90%, което донася спестявания от 23 милиона долара. В Албания електронните разплащания имат сериозно влияние върху икономиката на страната, където парите в брой са били в основата на голяма като размер сива икономика. Централната банка на страната заедно с Министерствата на финансите и икономиката са обединили силите си, за да увеличат употребата на електронни разплащания, включително заплатите на държавните служители. Днес страната има повече банкови мрежи и системи от банкомати и ПОС терминали[6]. През 2006 г., годината на започване на програмата, количеството кеш в обръщение е намаляло със 7%, докато БВП-то на страна се е увеличило с 5%.

Подготовка за действие

Държавите не са безсилни да си върнат загубените приходи от сивата икономика. Масовото използване на електронните разплащания е доказан начин за намаляване на размера на сивата икономика. Банките и платежните системи могат да съдействат, като откриват нови търговски възможности за употребата на електронни разплащания, да разширяват употребата на предплатени карти вместо пари в брой, да насърчат малките търговци и хората да използват платежните системи и да продължават да подобряват технологиите на системите. Електронните разплащания могат да помогнат на страните да увеличат приходите и да намалят кеша – ключов фактор за съществуването на сивата икономика. Намаляването на сивата икономика е постижима цел.

[6] Фатос Ибрахими, Заместник управител на Албанската банка, "The Reduction of Cash in the Context of Reducing the Informal Economy" (реч, изнесена пред Събранието на Европейските финансисти, Тирана, Албания, октомври 2006 г.)

Приложение 1

Сивата икономика в Европа

Абревиатура	Страна	БВП (в милиони евро, 2005 г.)	Дял на сивата икономика	Сива икономика (в милиони евро, 2005 г.)
at	Австрия	244,453	9.3%	22,734
be	Белгия	301,966	19.6%	59,185
bg	България	21,882	36.5%	7,987
cy	Кипър	13,659	N/A	N/A
cz	Република Чехия	100,190	18.3%	18,335
dk	Дания	207,756	16.1%	33,449
ee	Естония	11,210	38.2%	4,282
fi	Финландия	157,335	15.8%	24,859
fr	Франция	1,726,068	13.2%	227,841
de	Германия	2,244,600	15.3%	343,424
gr	Гърция	198,609	26.3%	52,234
hu	Унгария	88,863	24.3%	21,594
ie	Ирландия	161,498	14.1%	22,771
it	Италия	1,428,375	23.2%	331,383
lv	Латвия	13,012	39.4%	5,127
lt	Литва	20,673	30.2%	6,243
lu	Люксембург	30,032	N/A	N/A
mt	Малта	4,764	N/A	N/A
nl	Холандия	508,964	11.1%	56,495
pl	Полша	244,420	27.3%	66,727
pt	Португалия	149,123	20.4%	30,421
ro	Румъния	79,587	35.4%	28,174
sk	Словакия	38,480	18.2%	7,003
si	Словения	28,252	27.3%	7,713
es	Испания	908,450	20.5%	186,232
se	Швеция	294,674	16.3%	48,032
uk	Великобритания	1,804,586	10.3%	185,872
	Общо (EU-27)	11,036,931	16.3%	1,798,117
hr	Хърватска	31,260	34.1%	10,660
no	Норвегия	242,935	16.8%	40,813
ch	Швейцария	299,127	8.5%	25,426
tr	Турция	386,937	33.2%	128,463
	Общо	12,048,929	16.6%	2,003,479

Източници: д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия; анализът е направен от A.T. Kearney

Приложение 2

Сива икономика по сектор на индустрията в петте задълбочено изследвани страни

		ГЕРМАНИЯ			ИСПАНИЯ		
		БВП (милиони евро, 2005 г.)	Дял на сивата икономика	Сива икономика (милиони евро, 2005 г.)	БВП (милиони евро, 2005 г.)	Дял на сивата икономика	Сива икономика (милиони евро, 2005 г.)
Сегмент А	Селско и горско стопанство	19,462	12%	2,335	27,134	12%	3,256
Сегмент Б	Рибно стопанство	255	5%	13	1,766	10%	177
Сегмент В	Добивна промишленост	4,420	0%	-	2,649	0%	-
Сегмент Г	Производство	504,027	10%	50,403	146,870	18%	26,437
Сегмент Д	Производство и разпределение на електрическа енергия и природен газ; водоснабдяване	53,102	0%	-	17,912	0%	-
Сегмент Е	Строителство	88,448	38%	33,610	105,027	32%	33,609
Сегмент Ж	Търговия на едро и дребно; Автомонтьорска дейност; Стоки за лично потребление и за дома	232,125	19%	44,104	97,304	20%	19,461
Сегмент З	Хотелиерство и ресторантьорство	36,310	17%	6,173	67,756	21%	14,229
Сегмент И	Транспорт и складова дейност; далекосъобщения	128,081	11%	14,089	62,511	16%	10,002
Сегмент Й	Финансово посредничество	112,208		-	41,977		-
Сегмент К	Операции с недвижими имоти	553,961	5%	27,698	147,712	10%	14,771
Сегмент Л	Публична администрация и отбрана; задължително социално осигуряване	134,627	0%	-	54,142	0%	-
Сегмент М	Образование	101,408	0%	-	43,435	0%	-
Сегмент Н	Здравни и социални дейности	162,042	10%	16,204	50,190	12%	6,023
Сегмент О	Други обществени, социални и професионални услуги	106,636	8%	8,531	34,151	10%	3,415
Сегмент П	Домакински дейности с нает персонал	7,488	12%	899	7,913	14%	1,108
Сегмент Р	Дейности на екстериториални организации и служби	-	5%	-	-	6%	-
	Общо	**2,244,600**		**204,059**	**908,449**		**132,488**
	Развлечения, масажи, проституция, услуги за домакинства и др.			*141,610*			*61,014*
	Общи нива на сива икономика		**15.4%**	**345,669**		**21.3%**	**193,502**

Източници: д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия; анализът е направен от A.T. Kearney

Приложение 2

Сива икономика по сектор на индустрията в петте задълбочено изследвани страни

		ИТАЛИЯ			ПОЛША		
		БВП (милиони евро, 2005 г.)	Дял на сивата икономика	Сива икономика (милиони евро, 2005 г.)	БВП (милиони евро, 2005 г.)	Дял на сивата икономика	Сива икономика (милиони евро, 2005 г.)
Сегмент А	Селско и горско стопанство	29,657	15%	4,449	11,018	15%	1,653
Сегмент Б	Рибно стопанство	1,691	9%	152	52	0%	-
Сегмент В	Добивна промишленост	5,733	0%	-	6,196	0%	-
Сегмент Г	Производство	260,147	20%	52,029	45,247	24%	10,859
Сегмент Д	Производство и разпределение на електрическа енергия и природен газ; водоснабдяване	28,487	0%	-	8,888	0%	-
Сегмент Е	Строителство	85,707	30%	25,712	14,729	40%	5,892
Сегмент Ж	Търговия на едро и дребно; Автомонтьорска дейност; Стоки за лично потребление и за дома	169,359	23%	38,953	46,313	25%	11,578
Сегмент З	Хотелиерство и ресторантьорство	54,113	24%	12,987	3,016	14%	422
Сегмент И	Транспорт и складова дейност; далекосъобщения	109,603	17%	18,632	17,690	10%	1,769
Сегмент Й	Финансово посредничество	67,532		-	10,645		-
Сегмент К	Операции с недвижими имоти	316,233	10%	31,623	33,593	0%	-
Сегмент Л	Публична администрация и отбрана; задължително социално осигуряване	93,875	0%	-	15,044	0%	-
Сегмент М	Образование	69,614	0%	-	12,497	0%	-
Сегмент Н	Здравни и социални дейности	81,853	15%	12,278	8,915	0%	-
Сегмент О	Други обществени, социални и професионални услуги	41,411	11%	4,555	9,152	10%	915
Сегмент П	Домакински дейности с нает персонал	13,361	14%	1,870	1,425	15%	214
Сегмент Р	Дейности на екстериториални организации и служби	-	6%	-		8%	-
	Общо	**1,428,376**		**203,240**	**244,420**		**33,302**
	Развлечения, масажи, проституция, услуги за домакинства и др.			*145,282*			*36,846*
	Общи нива на сива икономика		**24.4%**	**348,522**		**28.7%**	**70,148**

Източници: д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия; анализът е направен от A.T. Kearney

Приложение 2

Сива икономика по сектор на индустрията в петте задълбочено изследвани страни

		ТУРЦИЯ		
		БВП (милиони евро, 2005 г.)	Дял на сивата икономика	Сива икономика (милиони евро, 2005 г.)
Сегмент А	Селско и горско стопанство	34,696	20%	6,939
Сегмент Б	Рибно стопанство	991	10%	99
Сегмент В	Добивна промишленост	4,484	0%	-
Сегмент Г	Производство	65,863	30%	19,759
Сегмент Д	Производство и разпределение на електрическа енергия и природен газ; водоснабдяване	7,028	0%	-
Сегмент Е	Строителство	16,866	35%	5,903
Сегмент Ж	Търговия на едро и дребно; Автомонтьорска дейност; Стоки за лично потребление и за дома	47,148	30%	14,144
Сегмент З	Хотелиерство и ресторантьорство	8,540	20%	1,708
Сегмент И	Транспорт и складова дейност; далекосъобщения	52,365	25%	13,091
Сегмент Й	Финансово посредничество	10,753		-
Сегмент К	Операции с недвижими имоти	48,631	20%	9,726
Сегмент Л	Публична администрация и отбрана; задължително социално осигуряване	15,294	15%	2,294
Сегмент М	Образование	10,447	0%	-
Сегмент Н	Здравни и социални дейности	6,078	10%	608
Сегмент О	Други обществени, социални и професионални услуги	6,282	20%	1,256
Сегмент П	Домакински дейности с нает персонал	585	20%	117
Сегмент Р	Дейности на екстериториални организации и служби		25%	-
	Общо	**336,051**		**75,644**
	Развлечения, масажи, проституция, услуги за домакинства и др.			*33,571*
	Общи нива на сива икономика		**32.5%**	**109,215**

Източници: д-р Фридрих Шнайдер, Johannes Kepler University в Линц, Австрия; анализът е направен от A.T. Kearney

A.T. Kearney е глобална консултантска фирма в областта на стратегическото управление, която помага на клиентите си да постигат трайни резултати чрез комбинация от стратегически подходи и обединяващ стил на работа. От основаването си през 1926 г. фирмата се специализира в консултиране на висшите мениджърски екипи. Днес ние обслужваме едни от най-големите световни компании във всички водещи сектори на бизнеса и имаме специфичен опит в сферата на картовите разплащания. A.T. Kearney има представителство в 35 държави по света.

АМЕРИКА	Атланта | Бостън | Вашингтон | Далас | Детройт | Чикаго Мексико сити | Ню Йорк | Сан Франциско | Сао Пауло | Торонто
ЕВРОПА	Амстердам | Берлин | Брюксел | Букурещ | Виена | Варшава Дюселдорф | Копенхаген | Лисабон | Любляна | Лондон | Мадрид Милано | Москва | Мюнхен | Осло | Париж | Прага | Рим Стокхолм | Франкфурт | Хелзинки | Цюрих | Щутгарт
АЗИЯ	Банкок | Джакарта | Куала Лумпур | Пекин | Хонг Конг
ТИХИЯ ОКЕАН	Мелбърн | Мумбай | Ню Делхи | Сеул | Сингапур | Токио | Шанхай
БЛИЗКИЯТ ИЗТОК	Абу Даби | Дубай | Манама | Риад

За повече информация и получаване на копие от доклада, разрешение за препечатване или превеждане, моля свържете се с:

A.T. Kearney, Inc.
Marketing & Communications
222 West Adams Street
Chicago, Illinois 60606 U.S.A.
1 312 648 0111
email: insight@atkearney.com
www.atkearney.com

Copyright 2009, A.T. Kearney, Inc. All rights reserved.
Никаква част от този документ не може да бъде използвана в каквато и да е форма без изричното съгласие на автора му.

A.T. Kearney® is a registered mark of A.T. Kearney, Inc.
A.T. Kearney, Inc. is an equal opportunity employer.

ATKEARNEY